مدیریت شهری
شماره ۴۸ پاییز ۱۳۹۶
No.48 Autumn 2017
۸۷-۹۸
زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۸/۱۲ زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۳/۱

فراتحلیل مطالعات دلبستگی به مکان

محمود قلعه نویی – دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران.
بهادر زمانی – استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران.
سپیده پیمانفر* – دانشجوی دکترای شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران.

چکیده
مفهوم دلبستگی به مکان، در مقایسه با سایر مفاهیم مورد استفاده در زمینه توصیف پیوند بین فرد و قرارگاه، بیشترین استعمال را دارد. که این موضوع به تنوع تعاریف، منجر گردیده و لزوم طبقه بندی نتایج مطالعات را می‌طلبد. پژوهش حاضر با هدف ترکیب کمی نتایج پژوهش‌های انجام شده در زمینه «دلبستگی به مکان» اجرا شده است. تا از ترکیب این نتایج، شدت تأثیر هر یک از عوامل مؤثر بر سازه دلبستگی به مکان، از طریق اثر متوسط، محاسبه گردد و مؤثرترین عامل بر دلبستگی به مکان، از بین ۴ سنجه: هویت مکانی، وابستگی مکانی، علایق مکانی و پیوند اجتماعی با مکان، مشخص گردد. به منظور بررسی هدف اصلی تحقیق، روش فراتحلیل مورد استفاده قرار گرفته است و مقالات علمی و پژوهشی فارسی و انگلیسی منتشر شده، بدون اعمال محدودیت مکانی و زمانی، جامعه آماری پژوهش را تشکیل داده‌اند. از مجموع ۴۹ مقاله اولیه که با جستجوی الکترونیک در مجلات نمایه شده در پایگاه‌های اطلاعاتی: Taylor & Francis Science Direct، Magiran، Sid، Proquest، Wiley، با کلیدواژه های: Place attachment و دلبستگی به مکان به دست آمده‌اند، درنهایت ۱۸ مقاله به منظور انجام فراتحلیل انتخاب گردید. به منظور انجام محاسبات آماری و تجزیه و تحلیل نتایج فراتحلیل از نرم افزار Comprehensive Meta Analysis V2 بهره گرفته شده است. با استفاده از نرم افزار CMA ناهمگونی میان پژوهش ها با آزمون Q کوکران بررسی شد و با توجه به نتیجه آن، از مدل تصادفی برای استخراج اثرمتوسط بهره گرفته شد. نتایج تحلیل، نشان می‌دهد که «علایق مکانی» بیشترین تأثیر را در ارزیابی دلبستگی به مکان دارد و پس از آن «هویت مکانی»، «پیوند اجتماعی با مکان» و «وابستگی مکانی» قرار می‌گیرند.
واژگان کلیدی: فراتحلیل، دلبستگی به مکان، هویت مکانی، وابستگی مکانی، علایق مکانی، پیوند اجتماعی با مکان

این مقاله از رساله دکتری سپیده پیمانفر با عنوان مدل مفهومی محله سنتی و کاربست آن در ارزیابی مجتمع های مسکونی معاصر اصفهان به راهنمایی نویسنده اول و دوم در دانشگاه هنر اصفهان استخراج گردیده است.

Meta-Analysis of Place Attachment Studies
Abstract
A review of the literature reveals place attachment as the most popular term used. This led the diversity and requires classification of studies. The purpose of the research is that the most affecting factor of Place Attachment between Place Identity, Place Dependence, Place Affective and Place Social Bonding specified and therefore has been implemented to combine a number of quantitative studies in the field of Place Attachment as the effect size of each factor affecting the structure of place attachment calculated through the summary effect. In order to study the main purpose of the research, the method of meta-analysis is used and scientific articles published in Persian and English, without place and time limitation, have formed the study population. A total of 49 primary articles achieved by looking in magazines indexed in databases: Taylor & Fracis, Science Direct, Wiley, Proquest, Magiran and Sid with the key words of "Place attachment ultimately 18 articles obtained in order to perform a Meta-Analysis. To perform statistical calculations and analysis of the results, the software of Comprehensive Meta Analysis V2 has been used. Hheterogeneity between studies was assessed by using this software and according to the result of the Q Cochran test, the random model is used to extract the summary effect. The results show that the Place Affective is the most important factor in the assessment of Place Attachment and then Place Identity, Place Social Bonding and Place Dependence are located.
Key words: Meta-Analysis, Place Attachment, Place Identity, Place Dependence, Place Affective, Place Social Bonding.

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۶۳۶۵۴۱۳۳، رایانامه: s.paymanfar@yahoo.com

Downloaded from jiuam.iaun.ac.ir on 2026-07-28

مقدمه

واژگان بسیاری به منظور توصیف ارتباط بین افراد و قرارگاهها، در ادبیات نظری وجود دارد؛ از جمله: حس مکان، دلبستگی به مکان، دلبستگی به اجتماع محلی، دلبستگی به واحد همسایگی و پیوند با طبیعت. آنچه از بررسی ادبیات نظری موجود به دست می‌آید، نشان می‌دهد که در بین این اصطلاحات، دلبستگی به مکان از بقیه پرکاربردتر است: Ramkissoon and et al., 2103b (554). در طول دو دهه گذشته، سازه دلبستگی به مکان، توجهات بسیاری را در حوزه روانشناسی محیطی و مدیریت محیطی به خود معطوف کرده است. به دلیل به کارگیری دلبستگی به مکان در بسیاری زمینه ها، تعاریف متنوعی از آن دیده می شود؛ از جمله به عنوان پیوند عاطفی که در اندوه افرادی که مجبور به نقل مکان هستند، مشخص است (e.g., Fried, 1963; Fullilove, 1996) در روانشناسی فاجعه (e.g., Brown & Perkins, 1992) مهاجرت (e.g., Ng, 1998) نقل مکان (e.g., Giuliani, Ferrara, & Barabotti, 2003; Gustafson, 2001) تشویق به استفاده از فضاهای عمومی (e.g., Kyle, Graefe, & Manning, 2005; Moore & Graefe, 1994; Williams & Stewart, 1998) در مطالعات ادراک محیطی ، مانند تجربه امنیت در مکان‌هایی که در محدوده جنگی (e.g., Billig, 2006) قرار دارند Scannell, & Gifford, 2010a: 1). همچنین، «دلبستگی به مکان» تئوری اصلی به کار رفته در مطالعات مربوط به معنای روانشناختی سکونتگاه می‌باشد (Moore, 2000). یکسان سازی مفاهیم مختلف دلبستگی به مکان چالش برانگیز است. در چند سال اخیر پژوهشگرانی که دلبستگی به مکان را به عنوان سطح ارتقا یافته حس مکان درنظر می‌گرفتند. سنجه‌های «هویت مکانی[۲]»، «وابستگی مکانی[۳]»، «علایق مکانی[۴]» و «پیوندهای اجتماعی با مکان[۵]» را به منظور ارزیابی دلبستگی به مکان مطرح کرده‌اند. پژوهش حاضر با فراتحلیل مقالات علمی و پژوهشی فارسی و انگلیسی منتشر شده در حوزه «دلبستگی به مکان»، به تحلیل کمی اسناد پژوهشی و طبقه‌بندی عوامل تأثیرگذار بر سازه «دلبستگی به مکان» می‌پردازد. تا شدت تأثیر هر یک از عوامل مؤثر بر سازه دلبستگی به مکان، با استفاده از اثر متوسط، محاسبه ومؤثرترین عوامل بر آن مشخص گردند.

پیشینه تحقیق

واژه «مکان‌دوستی»[۶] توسط توان (1974) به بهترین شکل، مفهومی که دلبستگی به مکان دارد را بدون نیاز به توضیح نشان می‌دهد. در مقاله دیگر توان (1976) از Geopiety نام می برد، لغتی که از رایت[۷] گرفته شده است، اما با معنایی متفاوت؛ به عنوان مفهومی که طیف وسیعی از پیوندهای عاطفی بین فرد و محیط را پوشش می دهد. "Geo" به معنای خاک، زمین، کشور و ملیت است در مقابل عالم روحانی و "piety" به احترام و دلبستگی به خانواده، میهن و به خدایان که آنها را محافظت می‌کند، دلالت دارد. به طور کلی، مفهوم دلبستگی به یک مکان، با احساسات مثبت درباره مکان همراه است، برخلاف احساسات منفی که به بیگانگی با مکان[۸] اشاره دارد (Cross, 2001 cited in McEwen, 2014: 29). هیدالگو و هرناندز (۲۰۰۱) این تعریف را برای دلبستگی به مکان آورده‌اند: «یک پیوند احساسی بین افراد با محیط خاص.» شوماخر و تیلور نیز معتقدند که دلبستگی به مکان: «پیوند احساسی مثبت، بین شخص با مکان خاص است، که ویژگی اصلی آن تمایل شخص به حفظ ارتباط نزدیک با چنین مکانی می‌باشد.» (Alexander, 2008: 8).

تفاسیر متعددی درباره ارتباط حس مکان و دلبستگی به مکان وجود دارد؛ گاهی دلبستگی به مکان ذیل مفهوم کلی حس مکان مورد بحث قرار می‌گیرد؛ و تنها منعکس کننده بعد عاطفی روابط انسان و مکان است، نه کلیت آن. در این تعریف، حس مکان

۲. Place Identity
۳. Place Dependence
۴. Place Affective
۵. Place Social Bonding
۶. Topophilia
۷. John K. Wright
۸. place Alienation

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]

شامل زیر مجموعه های هویت مکانی، دلبستگی به مکان و وابستگی به مکان است (Jorgensen & Stedman, 2001). در تعریف دیگر دلبستگی به مکان را سطح بالاتری از حس مکان می‌دانند و آن را به‌عنوان ظرف مفاهیم و شاخص اصلی کیفیت رابطه انسان و مکان در نظر گرفته‌اند. به عنوان مثال شامای (۱۹۹۱) معتقد است که توسعه حس مکان در ۳ مرحله ممکن است:

۱. تعلق به مکان،

۲. دلبستگی به مکان،

۳. تعهد به مکان (Shamai, 1991: 349).

اکثر پژوهش ها تا پیش از سال ۲۰۱۰ در بین پژوهشگرانی که تعریف دوم را برای دلبستگی به مکان قائلند، تأکید خاصی را بر مدل دو سطحی دلبستگی به مکان شامل «هویت مکانی» و «وابستگی به مکان» معطوف داشته‌اند. روایی و پایایی این مدل دو سطحی توسط چندین مطالعه در امریکا (e.g., Bricker & Kerstetter, 2000; Jorgensen & Stedman, 2006; Kyle, Graefe, &Manning, 2005;Williams & Vaske, 2003) و در استرالیا (e.g., Brown & Raymond, 2007; Pretty, Chipuer, & Bramston, 2003). تأیید شده است. این مدل دوسطحی به پیوندهای مهم با محیط اجتماعی و طبیعی بی‌توجه است و بیشتر به «جنبه شخصی» دلبستگی به مکان می‌پردازد. محققین علاقه‌مند به دلبستگی‌های اجتماعی دریافتند که بستر جغرافیایی و اجتماعی پیوندهای مکانی نیاز به توجه بیشتری دارد. در نتیجه در پژوهش‌های اخیر که عمدتاً از سال ۲۰۱۰ به بعد می‌باشند، «دلبستگی به مکان» شامل ۴ زیرمجموعه: هویت مکانی (Vaske & Kobrin, 2001; Walker & Chapman, 2003)، وابستگی مکانی (Stokols & Shumacker, 1981)، علایق مکانی (Halpenny, 2010) و پیوندهای اجتماعی با مکان (Kyle, Mowen, & Tarrant, 2004) درنظر گرفته شده است (Ramkissoon et al., 2013b; Ramkissoon et al., 2011).

هویت مکانی: هویت مکانی واژه ای است که نخستین‌بار توسط روانشناس محیطی هارولد پروشانسکی «برای توصیف جهان فیزیکی اجتماعی شده شخص» به کار می‌رود. «مجموعه شناخت مثبت یا منفی قرارگاه فیزیکی ... که به تعریف اینکه شخص کیست و چه ارزش‌هایی دارد و همچنین اینکه دیگران او را چطور می‌بینند کمک می‌کند.» (Proshansky, et al., 1983: 74). از منظر کوبا و هومان: «هویت مکانی تفسیر خود است با استفاده از معنای محیطی به منظور نشانپردازی و واقع شدن هویت فردی در محل.» او عنوان می کند: «بخشی از پیوندی که شخص با مکان احساس می‌کند، ناشی از احساس شناسایی است که با آن مکان‌ها شکل می‌دهد. ما معمولا ًخودمان را برحسب برچسبهای جغرافیایی شناسایی می‌کنیم.» (Ryden, 1993: 39) به طور خلاصه هویت مکانی براساس مقایسه تصویر ذهنی[۹] شخص از اجتماع محلی ایده آل با مشخصه های فیزیکی یک اجتماع محلی به دست می‌آید. (Cross 2001: n.p. cited in McEwen, 2014: 27) که در حالت مثبت آن، به صورت این مکان انعکاسی از من و من انعکاسی از این مکان هستم. و در حالت منفی، به صورت «من این مکان را نمی‌خواهم، این آنچه من هستم نیست» (Scannell and Gifford, 2010a: 3)، ابراز می‌گردد.

وابستگی مکانی: وابستگی مکانی به پیوندهای عملکردی و هدف محور با یک قرارگاه اشاره دارد و بازنمود میزانی است که یک قرارگاه فیزیکی شرایطی را برای تأمین اهداف فراهم می آورد (Schreyer, et al., 1981 cited in Raymond, et al., 2010: 423). این پیوندیست که شخص با ویژگی‌های کالبدی مکان شکل می‌دهد. هرچه سطح وابستگی شخص به مکانی بیشتر باشد، کمتر خواهان تغییر مکان است (Scannell & Gifford, 2010a cited in Ramkisoon, et al., 2011: 262). استوکولوس و شوماخر (1981) معتقدند که وابستگی مکانی یک فرم از احساس عاطفی نسبت به پتانسیل‌های یک مکان خاص در برآوردن نیازها و اهداف شخص در مقایسه با مکانهای قبلی است

۹. Image

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]

کـه بـه آن سـطح مقایسـه[10] گفتـه می‌شـود و ارزیابـی اینکـه چطـور مـکان فعلـی در مقایسـه بـا سـایر مکانهـا در حـال حاضـر می‌توانـد نیازهـا را بـرآورده کنـد، کـه بـه آن سـطح مقایسـه بـا گزینـه هـای موجـود[11] گفتـه می‌شـود (Shumaker & Taylor, 1983: 225). تفـاوت بیـن وابسـتگی مکانـی و دلبسـتگی ایـن اسـت کـه وابسـتگی مکانـی مـی توانـد تـا حـدی منفـی باشـد و دیگـر اینکـه ممکـن اسـت علـی رغـم بهبـود تجربـه هـای مکانـی منفـی توسـط مـکان فعلـی امـا در بـرآوردن نیازهـا موفـق نباشـد. بنابرایـن فـرد می‌توانـد وابسـتگی مکانـی را دارا باشـد، امـا هیـچ حـس مثبتـی بـه مـکان، کـه هسـته اصلـی مفهـوم دلبسـتگی می‌باشـد را نداشـته باشـد (Jorgensen & Stedman, 2001: 234).

جدول ۱. مولفه‌های دلبستگی به مکان با تأکید بر جنبه شخصی آن، مأخذ: Raymond et al. 2010

قطب	سنجه	تعریف	ادبیات مرتبط
شخصی	هویت مکانی	آن مؤلفه هایی از شخص، همچون تلفیقی از احساسات نسبت به مکان خاص و پیوند نمادین با مکان که نشان می دهد ما که هستیم.	Proshansky et al., 1983; Williams et al., 1992; Williams & Vaske, 2003.
	وابستگی مکانی	به پیوندهای عملکردی با یک قرارگاه اشاره دارد و بازنمود میزانی است که یک قرارگاه فیزیکی شرایطی را برای تأمین اهداف فراهم می آورد.	Schreyer et al., 1981; Williams et al., 1992; Williams & Vaske, 2003.

۱۰. Comparison Level (CL)

۱۱. Comparison Level of Alternatives (CLalt)

۱۲. Subjective Feelings

علایـق مکانـی: معنـای سـکونتگاه بیـش از آنکـه متأثـر از کاربـری و عملکـرد باشـد، بـه احساسـات ذهنـی[12] وابسـته اسـت (Tanner, et al. 2008: 197). اینکـه افـراد چقـدر یـک مـکان را دوسـت دارنـد و بـه آن احسـاس تعلـق می‌کننـد.

پیونـد اجتماعـی بـا مـکان: پیونـد اجتماعـی بـا مـکان مؤلفـه دیگـر دلبسـتگی بـه مـکان اسـت. محققیـن معتقدنـد کـه افـراد بـه مکان‌هایـی دلبسـته می‌شـوند کـه روابـط بیـن فـردی را تسـهیل و تعلـق گروهـی را محکـم می‌کنـد، وقتـی پیوندهـای اجتماعـی بـا دیگـران از طریـق تعامـل انسـان- مـکان ارتقـا یابـد، دلبسـتگی بـه مـکان نیـز افزایـش می‌یابـد. لـو و آلتمـن (1992: 7) معتقدنـد کـه «مکانهـا بسـترهایی هسـتند کـه روابـط فرهنگـی، اجتماعـی و بیـن فـردی در آنهـا رخ می‌دهـد و ایـن همـان پیوندیسـت کـه در افـراد ایجـاد دلبسـتگی می‌کنـد.». اسـکنل و گیفـورد (2010b) از آن بـا عنـوان پیونـد مکانمنـد اجتماعـی نیـز یـاد می‌کننـد. ولـدف (2000) و هانتـر (1974) معتقدنـد کـه دلبسـتگی بـه مـکان در بسـتر پیوندهـا و وابسـتگی هـای محلـی شـکل می‌گیـرد. بنابرایـن، پیونـد اجتماعـی، نمـادی از گروه‌هـای اجتماعـی در یـک مـکان اسـت (Ram-kisoon, et al., 2011: 264- 265).

اهداف تحقیق

هـدف اصلـی ایـن پژوهـش تحلیـل کمـی مقـالات پژوهشـی و طبقه‌بنـدی عوامـل تأثیرگـذار بـر سـازه «دلبسـتگی بـه مـکان» می‌باشـد. ایـن پژوهـش قصـد دارد بـا ترکیـب نتایـج مقـالات، تأثیـر هـر یـک از عوامل مؤثـر بـر سـازه دلبسـتگی بـه مـکان: هویـت مکانـی، وابسـتگی مکانـی، علایـق مکانـی و پیونـد اجتماعـی بـا مـکان، را محاسـبه نمایـد تـا از ایـن طریـق، مؤثرتریـن عوامـل بـر دلبسـتگی بـه مـکان مشـخص گردنـد.

روش تحقیق

روش اصلـی پژوهـش در ایـن طـرح، فراتحلیـل[13] می‌باشـد. از آنجـا کـه ذهـن انسـان توانایـی ترکیـب و انتظـام داده‌هـای منتـج از مطالعـات فـراوان را نـدارد، بـه

۱۳. Meta Analysis

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]

ناچـار بایـد از روشـی اسـتفاده کـرد کـه بـا به‌کارگیـری الگـوی علمـی رایـج ایـن وظیفـه را انجـام دهـد. در ایـن روش، کـه بـه نـام فراتحلیـل موسـوم شـده اسـت، روش‌هـای مختلـف اندازه‌گیـری و آمـاری بـه کار بـرده می‌شـود (دلاور، ۱۳۸۰، ص ۲۸۷). فراتحلیـل بـه منظـور کشـف روابـط جدیـد میـان تعـداد زیـادی از پژوهش‌هایـی کـه قبـلاً انجـام شـده‌اند و ترکیـب یافته‌هـای آنهـا، از تکنیک‌هـای دقیـق ریاضـی و آمـار اسـتفاده می‌کنـد (ازکیـا، ۱۳۸۵، ص ۲). آماردانـان و روش‌شناسـان، روش‌هـای گوناگونـی را جهـت انجـام فراتحلیـل مـورد اسـتفاده قـرار داده‌انـد، کـه در یـک طبقه‌بنـدی کلـی می‌تـوان آن را در سـه دسـته تقسـیم‌بندی نمـود: رویکـرد عوامـل بحرانـی، رویکـرد بیزیـن، رویکـرد ترکیـب نتایـج (دلاور، ۱۳۸۰، ص ۲۸۹). ولـف (۱۹۸۶) معتقـد اسـت کـه در میـان روش‌هـای فـوق، رویکـرد ترکیـب نتایـج، به‌دلیـل آنکـه از آزمون‌هـای آمـاری نیرومندتـری جهـت ترکیـب کمـی نتایـج سـود می‌بـرد، مقبولیـت بیشـتری یافتـه اسـت. در حـال حاضـر یکـی از اساسـی‌ترین مفاهیـم موجـود در ادبیـات فراتحلیـل، مفهـوم انـدازه اثـر[۱۴] اسـت. ایـن مفهـوم در سـال ۱۹۷۷ میـلادی توسـط کوهـن معرفـی شـد. انـدازه اثـر نشـان‌دهنده میـزان یـا درجـه حضـور پدیـده در جامعـه اسـت و هرچـه انـدازه اثـر بزرگتـر باشـد، درجـه حضـور پدیـده هـم بیشـتر اسـت (ازکیـا، ۱۳۸۵، ص ۵). انـدازه اثـر، از طریـق اسـتاندارد سـاختن یافته‌هـای مطالعـات مختلـف، آنهـا را به‌گونـه‌ای مسـتقیم، قابـل مقایسـه می‌سـازد (هومـن، ۱۳۸۷، ص۲۰).

بـه منظـور بررسـی هـدف اصلـی تحقیـق، مقـالات علمـی و پژوهشـی فارسـی و انگلیسـی منتشـر شـده، بـدون اعمـال محدودیـت مکانـی، جامعـه آمـاری پژوهـش را تشـکیل دادنـد. جسـتجوی الکترونیـک در مجـلات نمایـه شـده در پایگاههـای اطلاعاتـی: Taylor & Francis، Science Direct، Wiley، Proquest، Magiran، Sid بـا کلیـدواژه هـای: دلبسـتگی بـه مـکان و Place attachment انجـام شـد. از مجمـوع ۴۹ مقالـه اولیـه، ۳ پژوهـش نظـری، ۷ پژوهـش کیفـی و ۳۹ پژوهـش کمـی بودنـد کـه در نهایـت ۱۸ تـا سـنجه‌های هویـت مکانـی و وابسـتگی مکانـی- مؤلفه‌هـای شـخصی دلبسـتگی بـه مـکان- و ۹ تـا سـنجه‌های علائـق مکانـی و پیونـد اجتماعـی بـا مـکان را در ارزیابـی دلبسـتگی بـه مـکان مـد نظـر داشـته‌اند.

جدول۲. دسته‌بندی مقالات در زمینه دلبستگی به مکان

پژوهش **نظری** در حوزه دلبستگی به مکان از سال ۲۰۱۰ به بعد		پژوهش **کیفی** در حوزه دلبستگی به مکان از سال ۲۰۱۰ به بعد		پژوهش **کمی** در حوزه دلبستگی به مکان از سال ۲۰۱۰ به بعد	
فارسی	انگلیسی	فارسی	انگلیسی	فارسی	انگلیسی
۱	۲	۰	۷	۱	۳۸
				۳۹	
				هویت مکانی	۱۸
				وابستگی مکانی	۱۸
				علایق مکانی	۹
				پیوند اجتماعی با مکان	۹

بـرای انجـام محاسـبات آمـاری فراتحلیـل از نـرم افـزار Comprehensive Meta Analysis V2 بهـره گرفتـه شـده اسـت. بـا اسـتفاده از نـرم افـزار CMA ناهمگونـی میـان پژوهـش هـا بـا آزمـون Q کوکـران بررسـی شـد و بـا توجـه بـه نتیجـه آن از مـدل تصادفـی بـرای اسـتخراج اثـر متوسـط[۱۵] بهـره گرفتـه شـده اسـت.

۱۴. Effect Size
۱۵. Summary Effect

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]

یافته‌های تحقیق

مشخصات پژوهش‌های مورد استفاده در فراتحلیل، حجم نمونه، آماره مورد استفاده آنها و سنجه‌هایی که هریک در ارزیابی دلبستگی به مکان مد نظر داشته‌اند. به منظور نمایش گرافیکی داده‌ها از نمودارهای انباشت[۱۶] استفاده شده است. در این نمودار، شکل لوزی مربوط به اثر متوسط می‌باشد که براساس ترکیب نتایج پژوهش‌ها حاصل شده است.

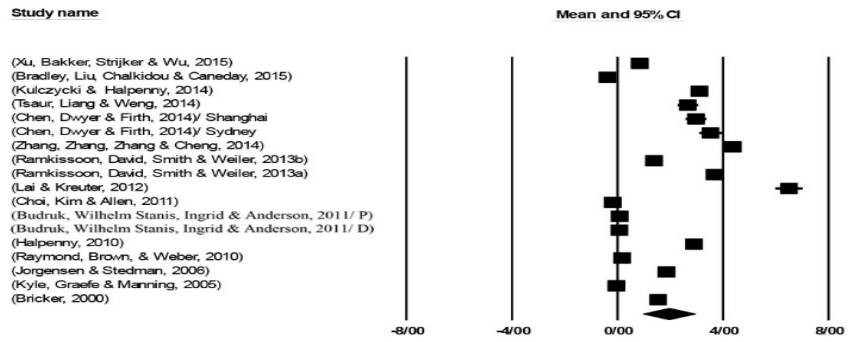

نمودار ۱. نمودار انباشت سنجه «هویت مکانی» در ارزیابی سازه «دلبستگی به مکان» با دامنه اطمینان ۹۵ درصد

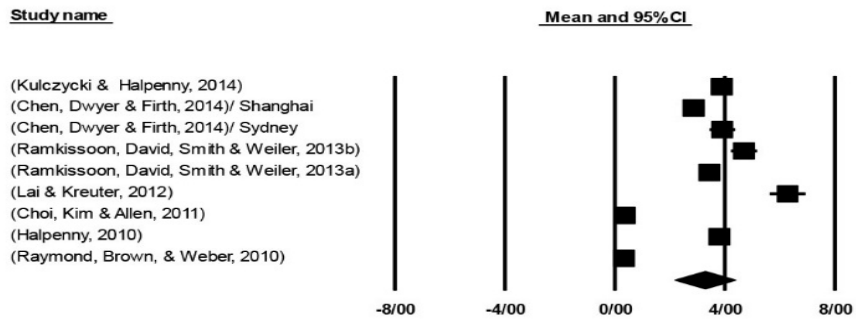

نمودار ۲. نمودار انباشت سنجه «علایق مکانی» در ارزیابی سازه «دلبستگی به مکان» با دامنه اطمینان ۹۵ درصد

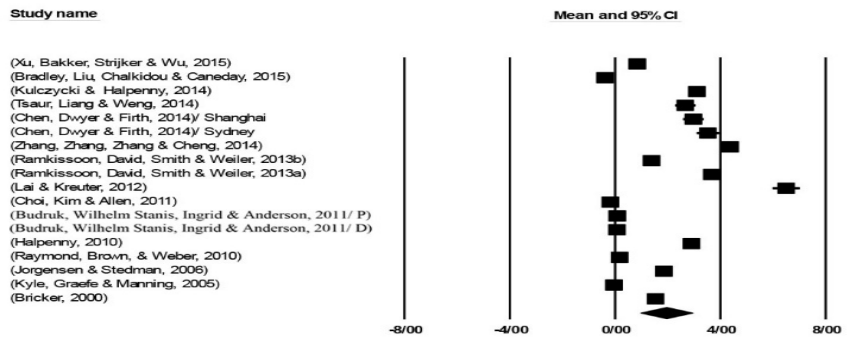

نمودار ۳. نمودار انباشت سنجه «وابستگی مکانی» در ارزیابی سازه «دلبستگی به مکان» با دامنه اطمینان ۹۵ درصد

۱۶. Forest Plot

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]

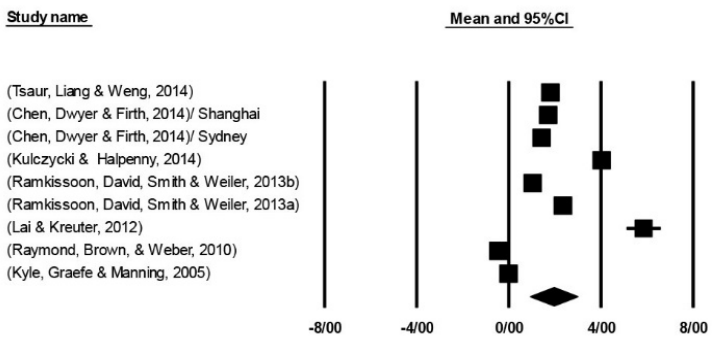

نمودار ۴. نمودار انباشت سنجه «پیوند اجتماعی با مکان» در ارزیابی سازه «دلبستگی به مکان» با دامنه اطمینان ۹۵ درصد

با توجه به جدول شماره ۴، اثر متوسط هریک از سنجه‌ها مشخص گردیده است که در واقع از نقطه همرسی قطرهای لوزی در نمودار انباشت به دست آمده است. کران بالا و پایین، دو سر قطر بزرگ لوزی در نمودار انباشت می‌باشند. براساس نتایج به‌دست آمده «علایق مکانی» بیشترین و «وابستگی به مکان» و «پیوند اجتماعی با مکان» به ترتیب کمترین تأثیر را در ارزیابی دلبستگی به مکان داشته است. این نتایج تعریف تئوریک دلبستگی به مکان به عنوان پیوند عاطفی فرد با قرارگاه را نیز تأیید می‌کند.

جدول ۴. اثر متوسط هر یک از سنجه‌ها

		اثر متوسط در فاصله اطمینان ۰/۹۵		
متغیرها	فراوانی مطالعه	اثر متوسط	کران بالا	کران پایین
رابطه هویت مکانی بر دلبستگی به مکان	۱۸	۲/۳۵۹	۳/۳۵۵	۱/۳۶۲
رابطه وابستگی مکانی بر دلبستگی به مکان	۱۸	۱/۹۴۵	۲/۹۲۰	۰/۹۷۰
رابطه علایق مکانی بر دلبستگی به مکان	۹	۳/۲۶۸	۴/۳۶۰	۲/۱۷۷
رابطه پیوند اجتماعی با مکان بر دلبستگی به مکان	۹	۱/۹۴۸	۲/۹۷۵	۰/۹۲۲

نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

با مرور ادبیات نظری موجود در ارتباط با پیوند عاطفی بین فرد و قرارگاه، اینطور به دست آمد که «دلبستگی به مکان» از سایر مفاهیم پرکاربردتر است. فراوانی استعمال این مفهوم، به تنوع تعاریف از آن انجامیده است بطوریکه برخی آن را زیرمجموعه «حس مکان» در نظر می‌گیرند و برخی نیز آن را سطح ارتقا یافته حس مکان قلمداد می‌کنند. این امر می‌تواند موجب سردرگمی پژوهشگران باشد، بطوریکه در برخی از پژوهش‌های اخیر از پژوهشگران تازه‌کار خواسته شده است تا به گویه‌های استاندارد ارائه شده در پژوهش های قدیمی وفادار باشند و به این تنوع دامن نزنند. پژوهش حاضر با هدف ارزیابی این مفهوم و با پذیرش تعریف دوم از دلبستگی به مکان که آن را ظرف مفاهیم و سنجه هایی از جمله «هویت مکانی»، «وابستگی مکانی»، «علایق مکانی» و «پیوند اجتماعی با مکان» می‌داند، با استفاده از ترکیب نتایج مقالات، به این نتیجه رسید که «علایق مکانی» بیشترین تأثیر و «وابستگی به مکان» که به پیوندهای عملکردی و هدف محور با یک قرارگاه اشاره دارد و بازنمود میزانی است که یک قرارگاه فیزیکی شرایطی را برای تأمین اهداف فراهم می آورد و «پیوند اجتماعی با مکان» به ترتیب، کمترین تأثیر را در ارزیابی سازه دلبستگی به مکان، ایفا می‌کنند. این امر، مؤید تعریف دلبستگی به مکان به عنوان پیوند عاطفی مثبت فرد با قرارگاه می‌باشد. همچنین نتایج نشان می‌دهند که

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۸ پاییز ۱۳۹۶
No.48 Autumn 2017

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]

«هویت مکانی» به عنوان سنجه‌ای که به شناسایی شدن توسط مکان، می‌انجامد در درجه دوم اهمیت قرار دارد. نتایج این پژوهش، نقص مدل دو سطحی که شامل دو سنجه «هویت مکانی» و «وابستگی مکانی» می‌باشد و بر جنبه شخصی دلبستگی به مکان تأکید دارد را بیش از پیش آشکار می‌کند و لزوم پرداختن به جنبه‌های محیطی و اجتماعی را در ارزیابی «دلبستگی به مکان» یادآور می‌گردد.

منابع و مأخذ

۱. ازکیا، مصطفی و محمود توکلی (۱۳۸۵)، «فراتحلیل مطالعات رضایت شغلی در سازمان های آموزشی»، نامه علوم اجتماعی، شماره۲۷ ، ۲۶-۱.

۲. دلاور، علی، (۱۳۸۰)، «مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی»، تهران، رشد.

۳. هومن، حیدرعلی، (۱۳۸۷)، «راهنمای عملی فراتحلیل در پژوهش علمی»، تهران، سمت.

4. Alexander, Laura A. (2008), Meaning of Place: Exploring long-term resident's attachment to the physical environmental in Northern New Hampshire, Antioch University New England.

5. Altman, Irwin and Setha M. Low (ed.) (1992), Place Attachment, Plenum Press, New York.

6. Billig, Miriam (2006) Is my home my castle? Place attachment, risk perception, and religious faith, Environment and Behavior, 38, 248–265.

7. Bradley, Michael J., Hungling Liu, Tatiana Chalkidou and Lowell Caneday (2015), Identifying Differences of Environmental Ethics and Place Attachment Among Visitors and Managers at State Parks, Visitor Studies, 18 (1) , 64- 82.

8. Bricker, Kelly S., and Deborah L. Kerstetter (2000), "Level of specialization and place attachment: an exploratory study of whitewater recreationists, Leisure Sciences, 22, 233-257.

9. Brown, Barbara, Douglas D. Perkins and Graham Brown (2003),

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]

the psychology of place, American Journal of Psychiatry, 153, 1516–1523.

17. Giuliani, M. Vittoria, Fiorenza Ferrara and Silvia Barabotti (2003), One attachment or more?, Ashland, OH: Hogrefe & Huber.

18. Gustafson, Per (2001), Roots and routes: exploring the relationship between place attachment and mobility, Environment and Behavior, 33, 667–686.

19. Halpenny, Elizabeth A. (2010), Pro-environmental behaviors and park visitors: the effect of place attachmen", Journal of Environmental Psychology, 30(4), 409-421.

20. Hammitt, William E., Erik A. Backlund and Robert D. Bixler (2006), Place bonding for recreational places: Conceptual and empirical development, Leisure Studies, 25(1), 17–41.

21. Hammitt, William E., Gerard T. Kyle and Chi-Ok Oh (2009), Comparison of place bonding models in recreation resource management, Journal of Leisure Research, 41(1), 57–72.

22. Hunter, Albert (1974), Symbolic communities: The persistence and change of Chicago's local communities, University of Chicago Press.

23. Jorgensen, B., & Stedman, R. (2001), Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties, Journal of Environmental Psychology, 21(3), 233-248.

24. Jorgensen, Bradley S. and Richard C. Stedman (2006), A comparative analysis of predictors of sense of Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis, Journal of Environmental Psychology, 23, 259-271.

10. Brown, Gregory and Christopher Raymond (2007), The relationship between place attachment and landscape values: Toward mapping place attachment, Applied Geography, 27(2), 89-111.

11. Budruk, Megha, Sonja A. Wilhelm Stanis, Ingrid E. Schneider and Dorothy H. Anderson, (2011), Differentiating Place Attachment Dimensions Among Proximate and Distant Visitors to Two Water-Based Recreation Areas, Society & Natural Resources, 24(9), 917-932.

12. Chen, Ning, Larry Dwyer and Tracey Firth (2014), Effect of dimensions of place attachment on residents' word-of-mouth behavior, Tourism Geographies, 16, 826-843.

13. Cross, Jeniffer E. (2001), What is Sense of Place? 12th Headwaters Conference, November 2–4, Western State College.

14. 14- Cuba, Lee and David M. Hummon (1993), A place to call home: Identification with dwelling, community and region, The Sociological Quarterly, 34, 111-131.

15. Fried, Marc (1963), Grieving for a lost home, In L. J. Duhl (Ed.), The urban condition: People and policy in the metropolis (pp. 124–152). New York: Simon & Schuster.

16. Fullilove, Mindey Thompson (1996), Psychiatric implications of displacement: contributions from

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]

25. Kulczycki, Corry and Elizabeth A. Halpenny (2014), Sport cycling tourists' setting preferences, appraisals and attachments, Journal of Sport & Tourism, 19 (2) , 169-197.

26. Kyle, Gerard T., Alan Graefe and Robert Manning (2005), Testing the dimensionality of place attachment in recreational settings, Environment and Behavior, 37, 153–177.

27. Kyle, Gerard T., Andrew J. Mowen and Michael Tarrant (2004), Linking place preferences with place meaning: an examination of the relationship between place motivation and place attachment, Journal of Environmental Psychology, 24, 439-454.

28. Lai, Po-Hsin and Urs P. Kreuter (2012), Examining the direct and indirect effects of environmental change and place attachment on land management decisions in the Hill Country of Texas, USA, Landscape and Urban Planning. 104(3-4):320-328.

29. Lewicka, Maria (2010), What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment, Journal of Environmental Psychology, 30, 35-51.

30. McEwen, John W. (2014), Sense of Place, Place Attachment, and Rootedness in Four West Baton Rouge Parish, Louisiana Bars. Florida State University.

31. Moore, Roger L. and Alan R. Graefe (1994), Attachments to recreation settings, Leisure Sciences, 16, 17–31.

32. Ng, Cheuk Fan (1998), Canada as a new place: the immigrant's experience, Journal of Environmental Psychology, 18, 55–67.

33. Pretty, Grace H., Heather M. Chipuer and Paul Bramston (2003), Sense of place amongst adolescents and adults in two rural Australian towns: The discriminating features of place attachment, sense of community and place dependence in relation to place identity, Journal of Environmental Psychology, 23(3), 273-287.

34. Proshansky, Harold M., Abbe K. Fabian and Rober Kaminoff (1983), Place-identity: Physical world socialization of the self, Journal of Environmental Psychology, 3 57-83(1)..

35. Ramkissoon, Haywantee, Betty Weiler and Liam David Graham Smith (2011), Place attachment and pro-environmental behavior in national parks: the development of a conceptual framework, Journal of Sustainable Tourism.

36. Ramkissoon, Haywantee, Liam David Graham Smith and Betty Weiler (2013a), Relationships between place attachment, place satisfaction and pro-environmental behavior in an Australian national park, Journal of Sustainable Tourism, 21(3): 434- 457.

37. Ramkissoon, Haywantee, Liam David Graham Smith and Betty Weiler (2013b), Testing the dimensionality of place attachment and its relationships with place satisfaction

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]

45. Shumaker, Sally A. and Ralph B. Taylor (1983), Toward a clarification of people-place relationships: A model of attachment to place, In E. S. Feimer & E. S. Geller (Eds.), Environmental psychology: Directions and perspectives (pp. 219-251). New York: Praeger.

46. Sook Choi, Byung, Suck-kyung Kim and April Allen (2011), Place Attachment to Home Environments: Focusing on U.S. and Korean College Students, Housing and Society. 38(2): 169- 190.

47. Stokols, Daniel and Sally A. Shumacker (1981), People in places: a transactional view of settings. In John H. Harvey (Ed.), Cognition, social behavior, and the environment (pp. 441-448). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

48. Tanner, Bronwyn, Cheryl Tilse and Desleigh Jonge (2008), "Restoring and Sustaining Home: The Impact of Home Modifications on the Meaning of Home for Older People, Journal of Housing For the Elderly, 22(3), 195–215.

49. Tsaur, Sheng-Hshiung, Ying-Wen Liang and Szu-Chun Weng (2014). Recreationist-environment fit and place attachment, Journal of Environmental Psychology, 40, 421-429.

50. Tuan, Yi-Fu (1974), "Topophilia: A Study of Environmental Perception. Attitudes and Values", Englewood Cliffs, Nj: Prentice Hall.

51. Tuan, Yi-Fu (1976), Geopiety: A theme in man's attachment to nature and place, In D. Lowenthal & M. Bowden (Eds.), Geographies of the mind: Essays in historical geosophy in honor of John Kirland and pro-environmental behaviours: A structural equation modelling approach, Tourism Management, 36.

38. Raymond, Christopher M., Gregory Brown and Delene Weber (2010), The measurement of place attachment: Personal, community, and environmental connections, Journal of Environmental Psychology, 30,: 422-434.

39. Ryden, Kent C. (1993), "Mapping the invisible landscape: Folklore, writing, and the sense of place", Iowa City: University of Iowa Press.

40. Sack, Robert David (1992), Place, Modernity, and the Consumer's World, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

41. Scannell, Leila and Robert Gifford (2010a), Defining place attachment: A tripartite organizing framework, Journal of Environmental Psychology, 30(1), 1–10.

42. Scannell, Leila and Robert Gifford (2010b), The relations between natural and civic place attachment and pro-environmental behavior, Journal of Environmental Psychology, 30(3), 289–297.

43. Schreyer, Richard, G. R. Jacob, Robert G. White, J. W. Frazier and B. J. Bepstein (1981), Environmental meaning as a determinant of spatial behavior in recreation, In R. Schreyer, G. Jacob, & R. White (Eds.), Proceedings of the applied geography conferences, Vol. 4 (pp. 294-300). Binghampton, NY: SUNY Binghampton.

44. Shamai, Shmuel (1991), Sense of place: An empirical measurement, Geoforum, 22(3), 347-358.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]

Wright (pp. 11-39). Oxford, England: Oxford University Press.

52. Vaske, Jerry J. and Katherine C. Kobrin (2001), Place attachment and environmentally responsible behavior, Journal of Environmental Education, 32(4), 16-21.

53. Walker, Amanda J. and Robert L. Ryan (2008), Place attachment and landscape preservation in rural New England: a Maine case study, Landscape and Urban Planning, 86(2), 141-152.

54. Williams, Daniel R., Michael E. Patterson, Joseph W. Roggenbuck and Alan E. Watson, (1992), Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place, Leisure Science, 14, 29-46.

55. Williams, Daniel R. and Susan I. Stewart (1998), Sense of place, Journal of Forestry, 98, 18–23.

56. Williams, Daniel R. and Jerry J. Vaske (2003), The measurement of place attachment: Validity and generalizability of a psychometric approach, Forest Science, 49(6), 830-840.

57. Woldoff, Rachael A. (2002), The effects of local stressors on neighborhood attachment, Social Forces, 81, 87–116.

58. Xu, Mengjie, Marien de Bakker, Dirk Strijker and Hongmei Wu (2015), Effects of distance from home to campus on undergraduate place attachment and university experience in China, .Journal of Environmental Psychology, 43. 95- 104.

59. Zhang, Yuling, Hong-Lei Zhang, Jei Zhang and Shaowen Cheng (2014), Predicting residents' pro-environmental behaviors at tourist sites: The role of awareness of disaster's consequences, values, and place attachment, Journal of Environmental Psychology, 40, 131- 146.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-07-28]